

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده مدیریت و علوم انسانی مرکزی

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته مدیریت بازرگانی

گروه بازرگانی بین الملل

بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و شکل گیری

فعالیت های تعاونی روستایی

(مطالعه موردی: روستاهای ده کائید، دوجفت و چهارچریک واقع در شهرستان سازند)

بهاره موسیوند

استاد راهنما: دکتر علی ربیعی

استاد مشاور: دکتر منصور مومنی

آبان ۱۳۹۲

گواهی اصالت نشر و حقوق مادی و معنوی اثر

اینجانب بهاره موسیوند دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی (بازرگانی بین الملل) گواهی می‌نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته‌ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و مأخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده‌ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل دیگران نباشد بر عهده خویش می‌دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تأیید می‌نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه (رساله) نتیجه پژوهش‌های خودش می‌باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

بهاره موسیوند

تاریخ و امضاء

اینجانب بهاره موسیوند دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی (بازرگانی بین الملل) گواهی می‌نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب و نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب و و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

بهاره موسیوند

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مرتبط از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از پژوهش موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می‌باشد.

آبان ۱۳۹۲

تقدیم به پدر مهربانم،

مادر دلسوزم

و همسر فداکارم.

سپاس

نگارنده پایان نامه مراتب قدردانی و تشکر خود را از اساتید
محترم، جناب آقای دکتر علی ربیعی استاد راهنما و جناب آقای دکتر
منصور مومنی استاد مشاور اعلام داشته و از کلیه کسانی که در مراحل
مختلف پژوهش به نحوی در امر تدوین و تهیه پایان نامه مرا یاری
رسانده‌اند قدردانی می‌نماید.

چکیده

یکی از نکات قابل توجه در فرآیند برنامه‌ریزی توسعه روستایی، رشد فعالیت‌های مشارکتی روستائیان و شرکت تعاونی روستایی به عنوان اهرم‌های اساسی در جهت تحقق ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، افزایش درآمد و تأمین نیازهای روستائیان می‌باشد. این امر بدون توجه به موضوعاتی نظیر سرمایه اجتماعی روستائیان (اعتماد، همیاری، انسجام، مشورت و...) ارزیابی نظام اقتصادی، توجه به ظرفیت‌ها، قابلیت‌ها و امکانات مناطق روستایی محقق نخواهد شد. در همین راستا، این پژوهش به دنبال بررسی اثر برخی از مولفه‌های سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام، ارتباطات و شبکه‌ها و آگاهی اجتماعی) بر شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی (روستاهای ده کائید، دوجفت و چهارچریک) می‌باشد.

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای، نحوه گردآوری داده‌ها، یک پژوهش توصیفی پیمایشی و از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش تعداد ۵۲۳ نفر از ساکنان روستاهای ده کائید، دوجفت و چهارچریک واقع در شهرستان شازند شامل افرادی که توانایی پاسخ دادن به پرسش‌های پرسشنامه را داشتند. حجم نمونه آماری ۱۷۱ نفر بر اساس فرمول کوکران و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه است که روایی آن بر اساس نظرات اساتید دانشگاه و پایایی آن با استفاده از نرم افزار Spss و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای هر دو متغیر (سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی) بالای ۰/۷ تأیید شدند.

در این پژوهش از روش مدل معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی با بهره‌گیری از نرم افزار Lisrel 8.5 استفاده شده است. همسو با فرضیات پژوهش، ضرایب همبستگی مدل نشان داد که برای رونق فعالیت‌های تعاونی روستایی می‌بایست سرمایه اجتماعی را افزایش داد و بین سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستائیان رابطه معناداری وجود دارد و از بین مولفه‌های تأثیرگذار بر سرمایه اجتماعی بعد انسجام اجتماعی بیشترین تأثیر را (ضریب همبستگی ۰/۷۸) بر سرمایه اجتماعی دارد. همچنین وضعیت شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی و سرمایه اجتماعی افراد نمونه مورد مطالعه نسبتاً مناسب ارزیابی گردید. واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی.

فهرست عنوان ها

۱	فصل اول؛ کلیات پژوهش
۲	مقدمه
۳	۱-۱) معرفی موضوع
۴	۲-۱) بیان مساله
۶	۳-۱) اهمیت و ضرورت پژوهش
۷	۴-۱) اهداف پژوهش
۷	۱-۴-۱) اهداف کلی
۷	۲-۴-۱) اهداف اختصاصی
۷	۵-۱) پرسش های پژوهش
۸	۶-۱) فرضیه های پژوهش
۸	۷-۱) محدوده های پژوهش
۸	۱-۷-۱) محدوده مکانی
۸	۲-۷-۱) محدوده زمانی
۹	۳-۷-۱) محدوده موضوعی
۹	۸-۱) جامعه آماری پژوهش
۹	۹-۱) تعاریف عملیاتی پژوهش
۱۳	فصل دوم؛ مبانی نظری و پیشینه پژوهش
۱۴	مقدمه
۱۴	۱-۲) مفهوم و ماهیت سرمایه
۱۶	۲-۲) مفهوم سرمایه اجتماعی
۱۶	۳-۲) دیدگاه ها و پژوهش های انجام شده نظریه پردازان خارجی و داخلی درارتباط با سرمایه اجتماعی
۲۲	۴-۲) ابعاد سرمایه اجتماعی
۲۲	۵-۲) سنجش سرمایه اجتماعی

۲۴.....	۱-۵-۲) اعتماد اجتماعی.....
۲۵.....	۲-۵-۲) مشارکت اجتماعی.....
۲۵.....	۳-۵-۲) انسجام اجتماعی.....
۲۶.....	۴-۵-۲) آگاهی اجتماعی.....
۲۶.....	۵-۵-۲) ارتباطات و شبکه‌ها.....
۲۷.....	۶-۲) مزایای سرمایه اجتماعی.....
۲۸.....	۷-۲) تهدیدات ناشی از بکارگیری سرمایه اجتماعی.....
۲۸.....	۸-۲) سرمایه اجتماعی در قرآن.....
۳۱.....	۹-۲) مفهوم تعاون و تعاونی.....
۳۱.....	۱۰-۲) اهداف تعاون(ماده یک قانون تعاون).....
۳۲.....	۱۱-۲) تبیین اصول جهانی تعاون.....
۳۳.....	۱۲-۲) دیدگاه‌های نظریه پردازان در خصوص تعاونی.....
۳۴.....	۱۳-۲) شرکت تعاونی روستایی.....
۳۴.....	۱۴-۲) رابطه بین تعاون و سرمایه اجتماعی.....
۳۵.....	۱۵-۲) عوامل موثر بر شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی.....
۳۶.....	۱۶-۲) پیشینه نگاه‌های مرتبط با موضوع پژوهش در خارج از ایران.....
۳۷.....	۱۷-۲) پیشینه نگاه‌های مرتبط با موضوع پژوهش در داخل ایران.....
۴۱.....	۱۸-۲) مولفه‌های سنجده سرمایه اجتماعی.....
۴۱.....	۱۹-۲) عامل‌های سنجنده شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی.....
۴۲.....	۲۰-۲) تبیین مدل نظری پژوهش.....
۴۳.....	<u>فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش</u>
۴۴.....	مقدمه.....
۴۴.....	۱-۳) فرآیند پژوهش.....
۴۵.....	۲-۳) نوع پژوهش.....
۴۵.....	۳-۳) روش پژوهش.....
۴۶.....	۴-۳) متغیرهای پژوهش.....

۴۷ (۱-۴-۳) متغیر وابسته
۴۷ (۲-۴-۳) متغیر مستقل
۴۷ (۵-۳) فرضیات پژوهش
۴۷ (۶-۳) معرفی جامعه آماری پژوهش
۴۸ (۷-۳) تشریح روش نمونه‌گیری
۴۹ (۸-۳) تعیین حجم نمونه
۴۹ (۹-۳) روش‌ها و ابزار گردآوری اطلاعات
۵۰ (۱۰-۳) روش گردآوری داده‌ها
۵۱ (۱۱-۳) تعیین اعتبار یا روایی پرسشنامه
۵۱ (۱۲-۳) قابلیت اعتماد یا پایایی پرسشنامه
۵۲ (۱۳-۳) روش‌های تحلیل آماری داده‌ها
۵۳ (۱-۱۳-۳) تحلیل‌های توصیفی
۵۳ (۲-۱۳-۳) تحلیل‌های همبستگی
۵۳ (۱-۲-۱۳-۳) تحلیل عاملی
۵۴ (۲-۲-۱۳-۳) مدل معادلات ساختاری
۵۵ <u>فصل چهارم؛ تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش</u>
۵۶ مقدمه
۵۶ (۱-۴) روش‌های آماری مورد استفاده
۵۷ (۲-۴) تحلیل‌های آماری توصیفی اطلاعات جمعیت شناختی
۵۷ (۱-۲-۴) وضعیت جنسیت
۵۸ (۲-۲-۴) وضعیت تأهل
۵۸ (۳-۲-۴) وضعیت سن
۵۹ (۴-۲-۴) سطح تحصیلات
۵۹ (۵-۲-۴) سابقه کار در امور کشاورزی و دامی
۶۰ (۶-۲-۴) سابقه عضویت در شرکت تعاونی روستایی
۶۱ (۳-۴) وضعیت توصیفی متغیر وابسته شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی

۶۲	۴-۴) وضعیت توصیفی متغیر مستقل سرمایه اجتماعی.....
۶۳	۴-۵) نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از قضیه حد مرکزی.....
۶۳	۴-۶) تشریح مدل معادلات ساختاری SEM.....
۶۴	۴-۷) تحلیل عاملی تأییدی مدل پژوهش.....
۶۶	۴-۸) مدل تحلیل عاملی تأییدی پژوهش در حالت برآورد بار عاملی استاندارد.....
۶۷	۴-۹) مدل تحلیل عاملی تأییدی پژوهش در حالت t-value.....
۶۸	۴-۱۰) مدل ساختاری پژوهش در حالت برآورد بار عاملی استاندارد.....
۶۹	۴-۱۱) بررسی ضرایب بار عاملی متغیرها.....
۷۰	۴-۱۲) مدل ساختاری پژوهش در حالت t-value.....
۷۱	۴-۱۳) آزمون‌های نیکویی برازش.....
۷۲	۴-۱۴) آزمون فرضیه‌ها.....
۷۵	۴-۱۵) نتایج مدل ساختاری پژوهش.....
۷۶	فصل پنجم؛ نتیجه‌گیری و پیشنهادها.....
۷۷	مقدمه.....
۷۷	۵-۱) بررسی وضعیت شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی.....
۷۸	۵-۲) بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی روستائیان.....
۷۹	۵-۳) بررسی وضعیت متغیرهای جمعیت‌شناختی روستائیان.....
۷۹	۵-۴) فرضیه اصلی پژوهش.....
۷۹	۵-۵) فرضیه‌های فرعی پژوهش.....
۸۲	۵-۶) پیشنهادهایی مبتنی بر یافته‌های پژوهش.....
۸۴	۵-۷) پیشنهادهایی به محققان آینده.....
۸۴	۵-۸) محدودیت‌های پژوهش.....
۸۶	فهرست منابع.....

پیوست‌ها.....	۹۲
پیوست ۱: پرسشنامه پژوهش	۹۲
پیوست ۲: مقادیر آلفای کرونباخ.....	۹۴
پیوست ۳: وضعیت توصیفی متغیر شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی.....	۹۶
پیوست ۴: وضعیت توصیفی فعالیت‌های شرکت تعاونی روستایی	۹۷
پیوست ۵: وضعیت توصیفی متغیر سرمایه اجتماعی	۹۷
پیوست ۶: مدل ساختاری پژوهش در خروجی لیزرل.....	۹۷
پیوست ۷: شاخص‌های برازندگی مدل در خروجی لیزرل.....	۹۹

فهرست جدول‌ها، شکل‌ها

- جدول ۱-۲ خلاصه تعاریف نظریه پردازان در ارتباط با سرمایه اجتماعی ۲۱
- جدول ۱-۳ نحوه سنجش و مقیاس متغیرهای پژوهش ۴۶
- جدول ۲-۳ توزیع فراوانی جامعه آماری پژوهش ۴۸
- جدول ۳-۳ فراوانی افراد در جامعه و نمونه آماری بر حسب روستاهای مورد مطالعه ۴۸
- جدول ۳-۴ مقادیر آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش ۵۲
- جدول ۱-۴ وضعیت جنسیت پاسخ‌گویان ۵۷
- جدول ۲-۴ وضعیت تأهل پاسخ‌گویان ۵۸
- جدول ۳-۴ وضعیت سن پاسخ‌گویان ۵۸
- جدول ۴-۴ سطح تحصیلات پاسخ‌گویان ۵۹
- جدول ۵-۴ سابقه کار در امور کشاورزی و دامی پاسخ‌گویان ۶۰
- جدول ۶-۴ سابقه عضویت در تعاونی روستایی ۶۰
- جدول ۷-۴ وضعیت توصیفی ابعاد متغیر وابسته شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی ۶۱
- جدول ۸-۴ وضعیت توصیفی فعالیت‌های شرکت تعاونی روستایی ۶۲
- جدول ۹-۴ وضعیت توصیفی ابعاد متغیر مستقل سرمایه اجتماعی ۶۲
- جدول ۱۰-۴ مقادیر بار عاملی و شدت همبستگی ضرایب پارامترها ۶۹
- جدول ۱۱-۴ مقادیر شاخص‌های برازندگی مدل ۷۲
- جدول ۱۲-۴ نتایج بررسی فرضیه‌های پژوهش ۷۵
- شکل ۱-۲ انواع سرمایه‌های یک سازمان ۱۵
- شکل ۲-۲ مدل نظری پژوهش ۴۲
- شکل ۱-۳ فرآیند پژوهش ۴۴
- شکل ۱-۴ مدل تحلیل عاملی تأییدی پژوهش در حالت بار عاملی استاندارد ۶۶
- شکل ۲-۴ مدل تحلیل عاملی تأییدی پژوهش در حالت t -value ۶۷
- شکل ۳-۴ مدل ساختاری پژوهش در حالت بار عاملی استاندارد ۶۸
- شکل ۴-۴ مدل ساختاری پژوهش در حالت t -value ۷۰

فصل اول؛
کلیات پژوهش

مقدمه

از زمان خلقت بشر، انسان به این نکته پی برده است که برای حفظ بقایش نیازمند ارتباط و یاری سایر همنوعانش می‌باشد. در واقع تعاون و همکاری دلیلی آشکار بر شکل‌گیری تمدن‌ها بوده است.

یکی از اجتماعات اولیه بشری روستاها می‌باشند، که تعاون و همکاری روستائیان در شکل‌گیری فعالیت‌های روستایی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

پیشینه تاریخی و تمدن غنی کشورمان در زمینه تعاون، نشان دهنده توانایی‌های شگفت‌انگیز در بین روستائیان ایرانی است که از قرن‌ها قبل در این سرزمین انجام گرفته است. حفر قنات، سیستم‌های زراعی صحرا، گله‌داری، بنه، حراثه، حقابه و ... از جمله این توانمندی‌ها می‌باشد (کلماتی، ۱۳۸۹).

در حال حاضر با توجه به پایین بودن میزان تولید محصولات روستائیان، وجود سطح بالای بیکاری در مناطق روستایی و افزایش مهاجرت روستائیان لزوم توجه به فعالیت‌های روستایی پیش از پیش نمایان می‌شود.

در سطح کلان نیز با رونق بخش روستایی سبب رشد درآمدهای صادراتی محصولات کشاورزی و دامی سبب خودکفایی و کاهش واردات محصولات اساسی کشور خواهد شد. فعالیت‌های تعاونی در روستا را می‌توان در قالب فعالیت‌های شرکت تعاونی روستایی^۱ و فعالیت‌های مشارکتی روستائیان^۲ تقسیم بندی کرد.

در مورد اول یعنی شرکت تعاونی روستایی با هدف تأمین نیازهای اساسی روستائیان و ایجاد اشتغال و درآمدزایی در قالب فعالیت‌های اعتباری (اعطای وام، تشکیل صندوق قرض‌الحسنه و...)، خدماتی و بازرگانی (خرید و فروش محصولات روستائیان و کالا رسانی)، بازاریابی (توزیع، ترفیع، قیمت گذاری و تبلیغ)، حسابرسی، آموزشی، زیر بنایی، تأسیساتی و مدیریتی بیش از پیش نمایان می‌شود.

1. Rural cooperation company activities

2. Villagers participate activities

اما در خصوص مورد دوم یعنی به شکل مشارکتی روستائیان می‌توان به فعالیت‌هایی از قبیل آبیاری، شخم زنی، کاشت، برداشت، گله‌داری، قالیافی و ... به صورت دسته جمعی اشاره کرد.

همانطور که اشاره شد مشارکت اجتماعی روستائیان رکن اصلی شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی^۱ است این مشارکت ماحصل سرمایه اجتماعی^۲ به عنوان یکی از سرمایه‌های گران‌بها و نوین جوامع مدنی است. از دیگر مولفه‌های سرمایه اجتماعی می‌توان به شاخص‌هایی چون حس اعتماد، انسجام، آگاهی، مشارکت، تبادل اطلاعات، برابری، همدلی، شکیبایی، مشورت، فداکاری، هنجارها، شبکه روابط، درک متقابل، آموزش‌های حرفه‌ای و مستمر، موفقیت علمی و پژوهشی، عضویت در گروه‌ها و فعالیت‌های اجتماعی .. نام برد.

تقویت سرمایه اجتماعی می‌تواند به گسترش فعالیت‌های تعاونی روستایی کمک نموده و موجب افزایش عملکرد اجتماعی و اقتصادی روستائیان و درنهایت توسعه و حفظ زندگی روستایی گردد. پژوهش حاضر در پی بررسی وجود رابطه معنی‌دار بین سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی شهرستان شازند (مطالعه موردی: روستاهای دهکائید، دوجفت، چهارچریک) می‌باشد که در این راستا ۵ مولفه سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام، ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی و آگاهی اجتماعی) مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱-۱) معرفی موضوع

حفظ و آبادانی روستا و بالابردن سطح رفاه زندگی روستائیان از موضوعات مهم در مبحث توسعه روستایی است. یکی از پیش شرط‌های توسعه روستایی لزوم همدلی و همکاری روستائیان می‌باشد.

سرمایه اجتماعی از مفاهیم نوینی است که امروزه در بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع مدرن مطرح شده است. سرمایه اجتماعی با متغیرهای شناخته شده جامعه شناختی همچون

1. Formation of rural cooperatives
2. Social Capital

اعتماد، آگاهی، نگرانی درباره دیگران و مسائل جامعه، مشارکت در مسائل عمومی، انسجام و همبستگی گروهی و همکاری ارتباط دارد (رستمی شهر بابکی، ۱۳۸۸).

سرمایه اجتماعی در دهه‌های اخیر به عنوان یکی دیگر از اشکال سرمایه مطرح شده است. برخلاف انواع دیگر آن به صورت فیزیکی وجود ندارد، بلکه حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی بوده و گروه‌ها و جوامعی که از سرمایه اجتماعی برخوردارند، می‌توانند به اهدافی دست یابند که بدون سرمایه اجتماعی میسر نیست. همچنین افزایش آن می‌تواند موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های اداره جامعه و نیز هزینه‌های عملیاتی سازمان‌ها و بنگاه‌های اقتصادی شود (رستمی شهر بابکی، ۱۳۸۸).

بنابراین مطالعه در زمینه ابعاد سرمایه اجتماعی و آثار و تبعات آن در روستا، در توسعه و حفظ زندگی روستایی امری مهم به شمار می‌رود، چرا که پیشرفت و آبادانی روستایی محقق نخواهد شد مگر در سایه توجه به اصل تعاون و همکاری.

شهرستان شازند (شهرستان سربند) یکی از شهرستان‌های استان مرکزی ایران است. همچنین فرمانداری این شهرستان از نظر تعداد روستای تحت پوشش یکی از بزرگ‌ترین فرمانداری‌های کشور می‌باشد.

پژوهش حاضر در پی بررسی این موضوع است که به چه میزان بین سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی رابطه وجود دارد؟ و این که می‌توان با استفاده از نیروی سرمایه اجتماعی فعالیت‌های تعاونی روستایی را افزایش داد؟

۱-۱) بیان مساله

بالاترین هدف اجتماعی هر جامعه‌ای رسیدن به آن سطح از توسعه پایدار اجتماعی است که بتواند نیازهای اجتماعی مردم آن جامعه را به بهترین شکل تأمین کند. هرچه مولفه‌های سرمایه اجتماعی (همچون اعتماد، همکاری و همیاری میان اعضای یک گروه و...) در زندگی اجتماعی انسان‌ها بیشتر به کار آید می‌توان انتظار داشت که در مدت زمان کمتری شاهد رشد و شکوفایی اجتماعی بود.

بنابراین شناخت و بررسی میزان این مولفه در میان گروه‌ها، تشکل‌ها، جوامع و در بالابردن سطح توسعه‌یافتگی اجتماعی که می‌تواند نقش به‌سزایی را در شکوفایی فرهنگی و اقتصادی داشته باشد، حائز اهمیت است.

از جمله مسائل و دغدغه‌های سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور، این موضوع است که چرا به رغم تمام برنامه‌ریزی‌ها و سرمایه‌گذاری‌های متعددی که دولت در بخش‌های اقتصادی انجام می‌دهد، نمی‌توان بر شرایط دشوار اقتصادی و مشکلات معیشتی مردم فائق آمد. معمولاً زمانی که از مشکلات اقتصادی کشور سخن به میان می‌آید، اغلب کمبود سرمایه فیزیکی (مادی) به عنوان یکی از بزرگترین معضلات نام برده می‌شود و از سرمایه‌های اجتماعی هیچ سخنی به میان نمی‌آید. این در حالی است که نیاز به سرمایه اجتماعی در شرایط رکودی و تورمی که مستلزم اعتماد سازی است، بیش از هر سرمایه دیگری احساس می‌شود و سرمایه اجتماعی در کنار سایر سرمایه‌ها می‌تواند بسیاری از معماهای لاینحل را از سر راه حرکات توسعه‌ای جامعه بردارد و رشد شتابان اقتصادی، اجتماعی را امکان پذیر نمایند (متوسلی و بی‌نیاز، ۱۳۸۱).

امروزه با پیشرفت تکنولوژی و توسعه شهرها و زندگی ماشینی، شاهد رشد سریع جمعیت شهری بوده و اغلب روستائیان که اقلیت در آمد محسوب شده و از امکانات شهر نشینی برخوردار نیستند، ناگزیر محل سکونت خود را رها کرده و به سوی شهرها مهاجرت می‌کنند. بنابراین زمین‌های کشاورزی و باغی کشور در روستاها به علت کمبود نیروی انسانی روستائیان، از بین می‌روند و با ادامه این روند قدرت کشور در صنعت کشاورزی و دامپروری که نقش به‌سزایی در چرخه اقتصاد دارد کاهش یافته و منجر به افزایش واردات محصولات کشاورزی و دامپروری (به عنوان محصولات اساسی) خواهد شد.

همچنین از سوی دیگر با ورود جمعیت روستاها به کلان شهرها شاهد رشد بی‌رویه جمعیت در این شهرها بوده که مشکلات زیادی من جمله: افزایش آلودگی هوا، افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی، افزایش زندگی آپارتمان نشینی، افزایش ترافیک وسایل نقلیه، کاهش فضاهای آموزشی و تفریحی و ورزشی را برای ساکنان زندگی شهری به بار خواهد آورد.

بنابراین افزایش و بهبود زندگی روستایی می‌تواند در رشد و آبادانی کشور موثر باشد و این امر می‌تواند از طریق افزایش مشارکت و همکاری روستائیان در سایه به‌کارگیری مولفه‌های سرمایه اجتماعی محقق شود.

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی که از جمله پیش‌شرط‌های توسعه روستایی است در سه روستای شهرستان شازند تدوین شده است.

۱-۱۲) اهمیت و ضرورت پژوهش

آسیب‌پذیرترین و در عین حال گسترده‌ترین بخش در کشورهای جهان سوم روستاها و مردمان مقیم آن‌ها هستند. با گذشت زمان و به وجود آمدن تحولات فضایی و مکانی شدید در حوزه‌های شهری و روستایی دست‌اندرکاران امر توسعه مترصد شده‌اند که برای بهبود وضعیت فوق و ریشه‌کن کردن پدیده فقر و فلاکت موجود در روستاها که پیامدهای این نابسامانی‌ها دامنگیر حوزه‌های شهری نیز شده است راهکارهایی را به مرحله اجرا درآورند.

از راهکارهای مهم و اساسی، توسعه روستاهای کشور می‌باشد. امروز این اندیشه در ذهن سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه به وجود آمده است که بدون توجه به وضعیت روستاهای کشور و عدم ایجاد یک تحول و دگرگونی در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی، توسعه ملی معنی و مفهومی نخواهد داشت.

"تعاونی‌های روستایی به عنوان یک ضرورت انکارناپذیر در حفظ بقاء جامعه روستایی در تامین نیازهای روستائیان نقش داشته و این خدمات تعاونی‌ها، رابطه مثبتی با میزان مشارکت اجتماعی مردم در آن‌ها دارد به گونه‌ای که با افزایش این مشارکت، زمینه پویایی و فعالیت بیشتر این واحدها فراهم و منجر به گسترش دامنه خدمات رسانی آنان به اعضای روستایی می‌گردد. در این راستا تعاونی‌های روستایی در تامین نهاده‌های تولید از جمله کود شیمیایی، سموم، بذور و تأمین کالاهای مورد نیاز آنان از طریق فروشگاه‌های تعاونی، در خدمت روستائیان عضو بوده اما در زمینه تشویق مردم به مشارکت، موفقیت چندانی نداشته که نیاز است با آموزش بیشتر زمینه مشارکت آنان فراهم گردد" (کلماتی، ۱۳۸۹).

"با توجه به اهمیت سرمایه اجتماعی در تداوم انسجام اجتماعی و نقشی که تعاونی‌ها در این زمینه بر عهده دارند، شناخت روش‌هایی که به تقویت سرمایه اجتماعی تعاونی‌ها به عنوان یکی از منابع بالقوه ایجاد انواع سرمایه از اهمیت زیادی برخوردار است. زیرا تقویت و ارتقاء عناصر و منابع تشکیل دهنده یک پدیده و اصلاح رابطه بین این عناصر به تقویت آن مجموعه کمک می‌کند" (رستمی شهر بابکی، ۱۳۸۸).

۱-۱۳) اهداف پژوهش

۱-۴-۱) اهداف کلی

- ✓ اطلاع از وضع موجود فعالیت‌های تعاونی در روستا.
- ✓ اطلاع از وضعیت سرمایه اجتماعی روستائیان.
- ✓ تعیین ارتباط بین سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی.

۱-۴-۲) اهداف اختصاصی

- ✓ شناسایی مولفه‌های موثر سرمایه اجتماعی و بررسی میزان اثر آن‌ها.
- ✓ شناسایی عوامل موثر بر شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی و بررسی میزان اثر آن‌ها.

۱-۵) پرسش‌های پژوهش

پرسش اصلی

به چه میزان سرمایه اجتماعی بر شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی تأثیرگذار است؟ و بین این دو مقوله رابطه معناداری وجود دارد؟

پرسش‌های فرعی

پرسش ۱: به چه میزان مولفه‌های سرمایه اجتماعی چون اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی و آگاهی اجتماعی بر سرمایه اجتماعی تأثیرگذار است؟

پرسش ۲: به چه میزان فعالیت‌های شرکت تعاونی روستایی و فعالیت‌های مشارکتی روستائیان در شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی تأثیرگذار است؟

۱-۶) فرضیه‌های پژوهش

فرض اصلی:

سرمایه اجتماعی بر شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی تأثیر معناداری دارد.

فروض فرعی:

فرضیه اول: اعتماد اجتماعی بر سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه دوم: مشارکت اجتماعی بر سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه سوم: انسجام اجتماعی بر سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه چهارم: ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی بر سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه پنجم: آگاهی اجتماعی بر سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری دارد.

۱-۷) محدوده‌های پژوهش

بررسی محدوده‌های پژوهش بر درک از محیط و شرایط پژوهش کمک شایانی خواهد کرد. در بررسی محدوده‌های پژوهش غالباً ۳ جنبه اصلی اشاره می‌شود که عبارتند از: محدوده مکانی، محدوده زمانی و محدوده موضوعی.

۱-۷-۱) محدوده مکانی

باتوجه به روش نمونه‌گیری، شامل ۳ روستا منتخب از شهرستان شازند: دهکائید، دوجفت و چهارچریک می‌باشد.

۱-۷-۲) محدوده زمانی

پژوهش مورد نظر از لحاظ بعد زمانی محدود به سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۲ می‌باشد.